

SUNDHEDSSTYRELSEN

Behovsafdækning

TIL HÅNDBØGER MED VIDENSBASEREDE
ANBEFALINGER TIL SOCIAL- OG SUNDHEDSFAGLIG
PRAKSIS PÅ DEMENSOMRÅDET

2017

Behovsafdækning

Til håndbøger med vidensbaserede anbefalinger til social- og sundhedsfaglig praksis på demensområdet

© Sundhedsstyrelsen 2017. Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse.

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

www.sst.dk

Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af:

Type2dialog ApS
Høstvej 3
2800 Kgs. Lyngby

www.type2dialog.dk

Indhold

1	Formål og baggrund	4
2	Behovsafdækning - kort opsummering	4
3	Metode	6
4	Tværgående temaer ift. demensområdet	7
4.1	Socialpædagogiske metoder	7
4.2	Pårørendesamarbejde	8
5	De syv faglige temaer	8
5.1	Demens og rehabilitering	9
5.2	Demens og palliative indsatser	9
5.3	Demens og fysisk pleje	10
5.4	Demens, kost og ernæring	11
5.5	Demens og adfærdsforstyrrelser	11
5.6	Demens og seksualitet	12
5.7	Demens og meningsfulde hverdagsaktiviteter	13
6	Håndbøgernes form	13

1 Formål og baggrund

I den nationale demenshandlingsplan 2025 er der afsat midler til at udarbejde tre til fire enkle og lettilgængelige håndbøger, der kan bidrage til at styrke den social- og sundhedsfaglige praksis på demensområdet (initiativ 7). Håndbøgerne skal bl.a. tage udgangspunkt i vidensbaserede anbefalinger samt værdierne i den nationale demenshandlingsplan 2025. Formålet med håndbøgerne er at:

- Give målrettede og praksisnære anbefalinger om håndtering af konkrete problemstillinger, som opleves som vanskelige i det daglige arbejde med at sikre god og værdig pleje og omsorg af mennesker med demens.
- Understøtte en mere ensartet høj kvalitet af indsatserne på tværs af kommuner og regioner i plejen og omsorgen for mennesker med demens.

Som led i udarbejdelsen af et koncept for håndbøger er der gennemført en undersøgelse blandt medarbejdere og ledere i primær sektor, der til dagligt arbejder med borgere med demens, med det formål at afdække behov ift. indhold, målgruppe, form og format. Afdækningen er sket med udgangspunkt i den politisk besluttede initiativbeskrivelse for Håndbøger med vidensbaserede anbefalinger¹. Behovsafdækningen er gennemført af Type2dialog fra april til juni måned 2017, og resultaterne af afdækningen er beskrevet i denne rapport.

2 Behovsafdækning - kort opsummering

Behovsafdækningen har vist, at socialpædagogiske metoder og pårørendesamarbejde opleves som væsentlige temaer i det daglige arbejde med borgere med demens. I forhold til socialpædagogiske metoder efterspørger medarbejderne en styrket viden om, hvad socialfaglige metoder er og hvordan de omsættes til handlinger i hverdagen. Det gode pårørendesamarbejde fremhæves, da de pårørende ofte har vigtig viden om borgere med demens samt kan være nøglen til skabe bedre relationer mellem personale og borgere med demens.

I behovsafdækningen blev der spurgt ind til de i initiativbeskrivelsen foreslåede temaer for håndbøgerne. Det drejer sig om rehabilitering, palliative indsatser, fysisk pleje, kost og ernæring, adfærdsforstyrrelser, seksualitet og meningsfulde hverdagsaktiviteter. Behovsafdækningen peger på, at der med fordel kan udarbejdes håndbøger til demensområdet med fokus på palliative indsatser, fysisk pleje, adfærdsforstyrrelser, seksualitet og/eller meningsfulde hverdagsaktiviteter.

Temaer

- **Palliative indsatser.** Der var stort fokus på palliation i behovsafdækningen. Der efterspørges en konkret håndbog, der fx indeholder tegn på den terminale fase, smertebe-

¹ Initiativbeskrivelsen "Håndbøger med vidensbaserede anbefalinger til social og sundhedsfaglig praksis på demensområdet" kan ses på Sundheds- og Ældreministeriets hjemmeside: <http://www.sum.dk/Temaer/National%20demenshandlingsplan/23-initiativer.aspx>

handling mv. Håndbogen kan med fordel rette sig mod plejepersonalet.

- **Fysisk pleje.** En håndbog om temaet fysisk pleje af borgere med demens kan fx indeholde dialogværktøjer rettet mod plejepersonalet og omhandle, hvordan man som medarbejder i hjemmeplejen får lov til at komme ind i borgers hjem og hjælpe og støtte borgeren. Desuden kan håndbogen med fordel indeholde undertemaer, såsom tandhygiejne og anden personlig pleje. Håndbogen kan med fordel også indeholde information målrettet til ledelse og beslutningstagere, der forklarer, hvorfor det er vigtigt at danne gode relationer til borgere med demens og hvilke omstændigheder, der er nødvendige for, at dette kan lade sig gøre for personalet i hjemmeplejen eller på plejecentre.
- **Adfærdsforstyrrelser.** Adfærdsforstyrrelser angives som et meget udfordrende tema i behovsafdækningen. En håndbog om adfærdsforstyrrelser, kan indeholde vejledninger til, hvordan man bedst muligt håndterer givne situationer med borgere med demens, der har adfærdsforstyrrelser. Håndbogen kan med fordel også indeholde information målrettet ledelse og beslutningstagere, der omhandler vigtigheden af god supervision for plejepersonalet, der arbejder med borgere med adfærdsforstyrrelser.
- **Seksualitet.** En håndbog med seksualitet som tema, der er rettet mod ledelse og/eller demenskoordinatorer. Håndbogen kan fx have fokus på, hvordan man sætter temaet seksualitet på dagsordenen ift. borgere med demens og skaber et rum, hvor medarbejderne føler sig trygge ved at tale om seksualitet, herunder hvilke indsatser, der er mest gavnlig for borgeren.
- **Meningsfulde aktiviteter/rehabilitering.** Det daglige arbejde med meningsfulde aktiviteter fylder meget hos personalet i behovsafdækningen og kan derfor med fordel være tema i en håndbog. Rehabilitering kan indgå i håndbogen, da de to temaer er forbundne. I interviewene peges på viden om teoretiske tilgange til at skabe meningsfulde aktiviteter for borgere med demens og et idekatalog rettet mod plejepersonalet, som indeholder anvisninger til, hvilke konkrete indsatser der kan være relevante. Et element i håndbogen kan fx være, hvordan livshistorien omsættes til reelle aktiviteter.

Generelt om håndbøgerne

- **Vigtige tværgående temaer.** Behovsafdækningen peger på, at man med fordel kan have fokus på tværgående temaer såsom socialpædagogiske metoder og pårørendesamarbejde. De tværgående temaer kan inddrages i alle håndbøger.
- **Eksisterende viden.** Der findes en del eksisterende viden på demensområdet rettet mod både ledelse, demenskoordinatorer og plejepersonale. Håndbøgerne kan med fordel supplere den eksisterende viden eller omsætte viden til brugbare handlinger for plejepersonalet.

Målgruppe

- **Håndbøger med flere målgrupper.** En håndbog om et tema kan med fordel opdeles og målrettes forskellige målgrupper, herunder ledelse, plejepersonale og demenskoordinatorer (i rapporten dækker betegnelsen demenskoordinatorer også demenskonsulenter o.l. medarbejdere). Dermed skabes der mulighed for fokus på både ledelsesmæssigt ejerskab, rammerne for implementering og på konkrete arbejdsgange i hverdagen.
- **Plejepersonalet.** Håndbøger rettet mod plejepersonalet kan med fordel indeholde reelle anvisninger eller forslag til handlinger i en given situation. Desuden skal informationerne være relevante ift. personalets daglige virke og arbejdsgange.
- **Demenskoordinatorer.** Ift. demenskoordinatorer kan håndbøger rettet mod denne gruppe bl.a. indeholde henvisninger til, hvor der kan findes uddybende viden om det givne tema.
- **Ledelse.** En håndbog rettet mod ledelsen kan indeholde anbefalinger ift. implementering, der understøtter temaerne i håndbøgerne. Det kan fx være i form af en model, der viser de forskellige faser i et implementeringsforløb, hvilke processer der skal sættes i værk og hvad ledelsen skal være opmærksom på i forbindelse med implementering af et nyt tema/fokusområde. Desuden kan en håndbog rettet mod ledelsen indeholde vejledninger til, hvordan ledelsen fastholder fokus på det givne tema, herunder hvordan medarbejdergruppen motiveres ift. temaet.

3 Metode

Viden til behovsafdækningen er indsamlet ved brug af både kvalitative og kvantitative metoder som telefoninterview, fokusgruppeinterview og en mindre spørgeskemaundersøgelse. Behovsafdækningen er gennemført i april til juni 2017 inkl. forberedelse, empiriindsamling, dataanalyse og udarbejdelse af rapport. Da antallet af respondenter i behovsafdækningen er begrænset, kan resultaterne kun anvendes til inspiration ift. den videre udformning og indhold i håndbøgerne om demens.

Telefoninterview. Der er gennemført fem indledende telefoninterview med specialister inden for demensområdet, herunder en demenskoordinator, to VISO-specialister, en ph.d. i demens fra Det Sundhedsfaglige Fakultet (KU) og en repræsentant for Nationalt Videnscenter for Demens. Telefoninterviewene har givet et overordnet billede af udfordringerne på demensområdet. De er ligeledes kommet med input til, hvad der skulle spørges ind til på fokusgruppeinterviewene.

Fokusgruppeinterview. Der er gennemført tre fokusgruppeinterview med i alt 20 medarbejdere fra landets kommuner fordelt med en geografisk spredning. Informanterne var social- og sundhedshjælper, social- og sundhedsassistenter, socialpædagoger, sygeplejersker, ergoterapeuter, demenskonsulenter, demenskoordinatorer og ledere af plejecentre. En stor del havde desuden en demensuddannelse og/eller anden ledelsesmæssig eller organisatorisk uddannelse.

Spørgeskema. Der blev sendt spørgeskema ud til 28 personer, herunder afdelingssygeplejersker fra hospitaler og konsultationssygeplejersker fra lægepraksisser, samt 12 kommuner geografisk fordelt i landet. 13 ud af de 28 adspurgte har svaret på spørgeskemaet. 11 af respondenterne arbejder i kommuner og to arbejder i regioner.

4 Tværgående temaer ift. demensområdet

Under interviewene har der været to gennemgående temaer, som går på tværs af de foreslåede temaer for håndbøgerne i initiativbeskrivelsen.

De tværgående temaer er:

- 1) Socialpædagogiske metoder
- 2) Pårørendesamarbejde

4.1 Socialpædagogiske metoder

Socialpædagogiske metoder og arbejdet med relationer fremhæves som et centralt tema i alle interviewene. Informanterne efterspørger bl.a. et øget vidensniveau i forhold til, hvad socialpædagogiske metoder er, og hvordan man helt konkret sætter dem i spil i hverdagen. Det gælder både på ledelses-, demenskoordinator- og plejepersonaleniveau.

Der henvises til, at det ofte er de socialpædagogiske metoder, der fremhæves som svaret på, hvordan der i det daglige skal arbejdes med borgere med demens. I forbindelse med det øgede fokus på at reducere medicinforbruget blandt borgere med demens, peges der også ofte på socialpædagogiske metoder.

Personcentreret omsorg bliver i alle interview fremhævet som den overordnede tilgang, der er valgt ift. borgere med demens. Herudover fremhæves Low Arousal, reminiscens, Marte Meo, musikterapi mv. som tilgange og metoder, der benyttes. I interviewene peges der på, at tilgange og metoderne kan være svære at omsætte til egentlige handlinger. Socialpædagogiske metoder fremhæves desuden som et værktøj, der kan medvirke til at tilbyde og skabe et meningsfuldt liv for borgere med demens, herunder sansestimulation, brug af musik i hverdagen mv.

Informanterne fremhævede desuden relationen som central ift. samarbejdet med borgeren med demens.

”Det første lange stykke tid skal det handle om relationsarbejde. Hvordan får man skabt den tilid, der skal til, for at borger tror på, at ’jeg vil dig det faktisk godt’?”
(fra interview)

Ift. arbejdet i hjemmeplejen blev der flere gange peget på vigtigheden af, at visitationen havde blik for, at personalet kommer ind i hjemmet og etablerer en god relation til borgeren. Udfordringen og dilemmaerne opstår ifølge de deltagende informanter ofte, fordi det er svært for personalet at få lov til at levere indsatsen af borgeren. Desuden blev der udtrykt ønske om at få bedre indblik i, hvordan man som demenskoordinator og personale bedst muligt møder borgeren

med demens og kommunikerer til vedkommende, at man er der for at støtte. Det gælder især ift. de borgere, der grundet demenssygdommen ikke selv har erkendt deres behov for hjælp og støtte.

Under interviewet foreslår flere informanter, at man starter op med mindre indsatser – det kan fx være rengøring af borgers hjem eller blot en kop kaffe – i de tilfælde hvor det kan være svært at få lov til at hjælpe/støtte borger. Det kan være med til at opbygge en relation til og dialog med borgeren, så det bliver lettere for plejepersonalet at udføre den fysiske pleje i hjemmet. Derfor skal man som fast personale vide, hvilke metoder der virker hos den enkelte borger med demens og hvilke valg, man kan give borgeren.

4.2 Pårørendesamarbejde

Et tilbagevendende tema under interviewene er samarbejdet med de pårørende. Det bliver gentagne gange fremhævet, at et velfungerende samarbejde med de pårørende vil føre til en bedre oplevelse for både borgere med demens, plejepersonalet og de pårørende. Det handler om at inddrage de pårørende i et samarbejde om den borger, der har demens. I interviewene fremhæves det gentagne gange, at de pårørende skal ses som en ressource frem for en mulig konflikt.

Ifølge informanterne er der ofte et tæt samarbejde med de pårørende til borgere med demens, der bor på plejecenter. Her er løbende samtaler med de pårørende, hvor der fx samles op på det praktiske og borgerens livshistorie. Det fremgår af interviewene, at samarbejdet har andre betingelser i hjemmeplejen og hjemmesygeplejen.

5 De syv faglige temaer

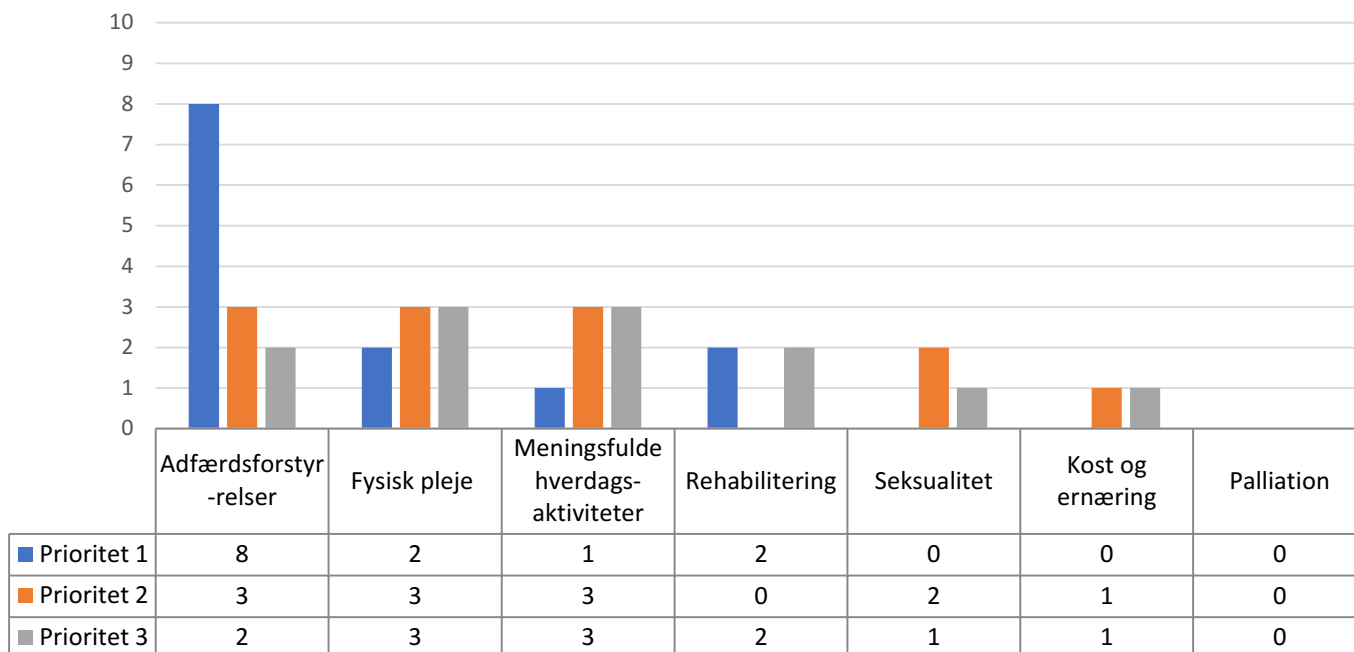
Nedenfor præsenteres resultaterne af behovsafdækningen i forhold til de temaer der er fastsat i initiativbeskrivelsen som mulige temaer for håndbøgerne. På baggrund af de indsamlede data er der dannet mønstre på tværs af interviewene, som fremgår af præsentationerne under hvert enkelt tema.

Initiativbeskrivelsens temaer er:

1. demens og rehabilitering,
2. demens og palliative indsatser,
3. demens og fysisk pleje,
4. demens, kost og ernæring,
5. demens og adfærdsforstyrrelser,
6. demens og seksualitet og
7. demens og meningsfulde hverdagsaktiviteter.

Alle 13 respondenter i spørgeskemaundersøgelsen har angivet adfærdsforstyrrelser som et af de tre mest udfordrende og/eller dilemmafyldte temaer. Dernæst følger fysisk pleje og meningsfulde hverdagsaktiviteter, som de næst højest prioriterede temaer. Se besvarelser nedenfor.

Fordeling i antal

5.1 Demens og rehabilitering

Under interviewene kobles temaet rehabilitering af borgere med demens ofte sammen med meningsfulde hverdagsaktiviteter. Flere informanter fortæller at grundet mange års fokus på rehabiliteringsindsatsen på det kommunale ældreområde, vil en håndbog om rehabilitering og demens ikke være attraktiv. Informanterne er enige i rehabiliteringstankegangen som en målrettet og tidsbestemt samarbejdsproces mellem borger, pårørende og plejepersonale, men fortæller, at de allerede i dag har rigelig mulighed for at søge viden om rehabilitering, og der ikke er brug for en håndbog rettet direkte mod teamet rehabilitering og demens.

”Rehabilitering og meningsfulde aktiviteter hænger også sammen.

Det kan også give rehabilitering et rarere udtryk”

(fra interview)

Det understreges dog, at der kan være udfordringer ift. at fastsætte rehabiliteringsmål sammen med borgere med demens, og risikoen er dermed, at det bliver de pårørende og/eller personalet, der fastsætter borgers mål i stedet for at inddrage borgeren i processen. Til tider har borgere med demens også en tendens til at fastsætte nogle urealistiske mål, da de ikke har indsigt i eget funktionsniveau.

5.2 Demens og palliative indsatser

Interessen for et tema om palliative indsatser ift. borgere med demens varierede på interviewene. På nogle interviews var responsen, at der ikke var behov for ny viden. På andre blev der efterspurgt vejledninger og input til plejepersonalet ift. at opdage de borgere, der er i den terminale fase.

Tegn på den terminale fase

De informanter, der efterspurgt håndbøger om demens og palliative indsatser, problematiserede, at de jævnligt oplever, at det ikke bliver opdaget, når borgere med demens er i den terminale fase. Der blev derfor efterspurgt mere viden hos personalet om tegn på den terminale fase, tegn på smerter og om forskellige palliative indsatser. En håndbog kan dermed fx indeholde en oversigt over tegn på den terminale fase hos borgere med demens, der indeholder beskrivelser af, hvilke muligheder personalet har, hvem de kontakter i tvivlstilfælde mv.

”Vi hører stadig, at han døde pludseligt, men hvis vi går tilbage, så kan vi godt se, at det gjorde han nok ikke” (fra interview)

Personalet bliver i alle tilfælde nævnt som den mest relevante målgruppe for en håndbog om demens og palliation og især personalet i hjemmeplejen og hjemmesygeplejen fremhæves som en relevant målgruppe.

Smertelindring

I forbindelse med temaet om palliative indsatser blev smerter hos borgere med demens ofte fremhævet under interviewene. Der var ikke entydig enighed om det, men det vurderes, at der kunne være behov for en styrket viden om tegn på smerter og om, hvordan mennesker med demens udtrykker eller ikke udtrykker smerte. En håndbog kunne fx indeholde et smerteskema og en guide til, hvordan personalet bedst muligt vurderer, om person med demens har smerter, da smerter til tider tilskrives udvikling i demenssygdommen.

5.3 Demens og fysisk pleje

Temaet fysisk pleje af borgere med demens går igen flere gange i interviewene. Informanterne oplever, at der ofte i forbindelse med den fysiske pleje af borgere med demens som fx badsituation, mundhygiejne, nedre toilette, skift af sokker, bleskift, barbering, negleklip opleves udfordringer og dilemmaer. Her kan personalet i hjemmeplejen fx opleve problemer med at få lov til at hjælpe og støtte borger, mens en beboer med demens på et plejecenter kan mangle indsigt i eget behov for hjælp og støtte, og dermed blive fx urolig, når plejepersonalet forsøger at hjælpe.

Det fremhæves under interviewene, at det er når man som plejepersonale træder ind i borgerens personlige sfære, at udfordringerne og dilemmaerne opstår. Som plejepersonale kan man have brug for nogle redskaber til, hvordan man får lov til at hjælpe og støtte borgeren, når vedkommende oplever at kunne klare sig selv, men i virkeligheden har brug for hjælp og støtte til at fastholde sin egenomsorg og værdighed.

En håndbog ift. fysisk pleje kan fx indeholde dialogværktøj eller et idekatalog, som man kan anvende i hverdagen med borgeren. Plejepersonalet og demenskoordinatorer bliver nævnt som en relevant målgruppe for de håndbøger, der indeholder dialogværktøj, tips og tricks samt et idekatalog til hverdagens arbejde.

Tandhygiejne

Situationen omkring tandhygiejne fremhæves som problematisk, da det for borgere med demens ofte kan føles som et overgreb at få børstet tænder eller blive tjekket for svamp og løse tænder.

Helt konkret efterspørges vejledninger og redskaber til, hvordan man som medarbejder børster tænder på borgeren.

En håndbog om tandhygiejne kan indeholde vejledninger til, hvad personalet skal være opmærksom på og indeholde brugbare tips og tricks – fx at medbringe egen tandbørste, lade borgeren bruge en el-tandbørste, putte noget sødt på tandbørsten eller bruge børnetandpasta.

Tidlig indsats

Det fremhæves flere gange under interviewene, at mange af de udfordringer og dilemmaer der opstår i forbindelse med den fysiske pleje og generelt med borgere med demens, kan forebygges, hvis man når at danne en god relation til borgeren tidligere i forløbet.

”De er så dårlige, når de flytter ind på plejecentret. Tidligere kunne man nå at lære dem at kende, men i dag kan mange af dem hverken tale eller bevæge sig”
(fra interview)

Ledelsen bliver nævnt som en relevant målgruppe for en håndbog, der beskriver behovet for tidlige indsatser ift. borgere med demens. En sådan håndbog rettet mod ledelsen skulle indeholde information om de fordele, der er ved en tidlig indsats - fx at borgere med demens trives bedre og dermed har brug for færre indsatser end borgere, der ikke trives. Desuden at sygefraværet blandt medarbejderne mindskes, da den daglige belastning i arbejdet med borgere med demens også bliver mindre.

5.4 Demens, kost og ernæring

Behovsafdækningen har vist, at kun få informanter peger på kost og ernæring som et centralt tema, hvor udfordringer og dilemmaer med borgere med demens ofte opstår i hverdagen. Når der tales om udfordringer og dilemmaer nævnes fx borgere, der har diabetes, men ikke har indsiget i egen sygdom og på samme tid glemmer, at de allerede har spist. Informanterne nævner også borgere med dysfagi, hvor udfordringen er, at borger ikke bliver ordentligt ernæret, eller borgere der simpelthen glemmer at spise, da de ikke føler sult grundet deres demenssygdom.

Tværfaglig indsats

Ift. området kost og ernæring nævner informanterne flere gange, at en tværfaglig indsats er vejen frem. Her handler det om at inddrage kommunens diætister, når der opstår konkrete udfordringer hos en borger, men også for at højne vidensniveauet hos plejepersonalet og demenskoordinatorer.

5.5 Demens og adfærdsforstyrrelser

Det påpeges under interviewene, at adfærdsforstyrrelser opleves som en central udfordring og dilemma i hverdagen ift. borgere med demens. Temaet går på tværs af de andre temaer, da de i visse tilfælde fører til adfærdsforstyrrelser hos borgeren.

Ifølge de demenskoordinatorer o.l., der deltog på interviewene, tilkaldes de oftest, når en borger oplever adfærdsmæssige eller psykiske symptomer. Det kan være symptomer som aggression,

apati, angst og hallucinationer. Desuden beskriver informanterne, at de beboere på plejecentrene der har udadreagerende adfærd, optager meget af personalets tid.

Under interviewene efterspørges værktøjer til, hvordan man håndterer adfærdsforstyrrelser, så situationer under opsejling opdages tidligst muligt.

Supervision

På interviewene nævner informanterne, at supervision er godt i situationer, hvor et samarbejde med en borger med demens, ofte pga. adfærdsforstyrrelser, er gået i hårdknude. Her kan en ekstern supervisor bl.a. fremhæve løsningsmuligheder i samspillet med borger. Det understreges, at det ikke skal være egen leder, der er supervisor, og at det med fordel kan være en ekstern supervisor. Under interviewene er der også eksempler på kommuner, der har gode erfaringer med, at supervisor blot kommer fra et andet område eller et andet plejecenter i samme kommune.

En håndbog kan således med fordel give viden om supervision til ledelsen og beslutningstagere, herunder hvilken effekt supervision kan have fx ift. bedre arbejdsmiljøet og en reduktion af sygefraværet mv. samt vejledning i, hvordan man opretter en vellykket intern supervision.

5.6 Demens og seksualitet

Informanterne understregede på flere interview, at seksualitet hos borgere med demens er et område, hvor der mangler kompetencer blandt både personalet, demenskoordinatorer og ledere. På interviewene bliver det bl.a. nævnt, at det ofte er den enkelte medarbejders præferencer og holdninger til temaet seksualitet, der afgør, hvorledes vedkommende handler ift. borgere med demens og dilemmaer omkring seksualitet.

I hverdagen kan det have den betydning, at plejepersonalet kan have svært ved at tackle de dilemmaer, der kan opstå ift. seksualitet og borgere med demens og dermed igangsætte indsatser til størst mulig gavn for den enkelte. Ifølge deltagerne på interviewene fylder dilemmaer omkring seksualitet hos borgere med demens meget, når de opstår. Det optager medarbejderne meget i hverdagen, og ofte forværres arbejdsmiljøet, når borger eksempelvis har en upassende seksual adfærd.

”Jeg tror, at borgere med demens ofte oplever nederlag på det her punkt, fordi vi ikke ved, hvad vi skal gøre og det er jo en følelse, de vil huske” (fra interview)

En håndbog om seksualitet og demens kan fx indeholde beskrivelser af konkrete situationer, man som personale kan genkende fra hverdagen. Det kunne også være casebeskrivelser af, hvordan man som plejepersonale tager snakken med pårørende om seksualitet. I en sådan håndbog kan også indgå beskrivelser af det impulsstyrede samt vejledninger ift. hudsult o.a., der kan have en indflydelse på borgerens seksuelle adfærd. Klare retningslinjer ift. hvad man som personale må og ikke må ift. udfordringer med seksualitet blandt borgere med demens kan også indgå i håndbogen.

En håndbog kan desuden indeholde forslag til ledelse og/eller demenskoordinatorer til hvordan temaet seksualitet kan sættes på dagsordenen i en personalegruppe.

5.7 Demens og meningsfulde hverdagsaktiviteter

Meningsfulde hverdagsaktiviteter for borgere med demens opleves som et væsentligt tema i det daglige arbejde på alle interview. Informanterne giver dog udtryk for, at det kan være en udfordring for personalet at finde meningsfulde hverdagsaktiviteter for borgere med demens. Det handler ofte om at invitere borgeren med demens til egentligt samvær, og her spiller det tidligere omtalte tværgående tema om socialpædagogiske metoder en stor rolle, fx med sansestimulation og brug af musik og dyr i arbejdet med borgere med demens.

Livshistorie

Livshistorien blev nævnt mange gange som en god metode til, hvordan man som demenskoordinator og plejepersonale kan udbygge sin viden om borgere og skabe en bedre forståelse for borgerens handlinger. Mange kommuner har i en længere årrække arbejdet med livshistorien, men tilbagemeldingen på interviewene var alligevel, at selvom borgerens livshistorie var indhentet og dokumenteret, så var der en gennemgående tendens til, at denne viden ikke blev omsat til handlinger i arbejdet med borger, eller blev brugt til at skabe en større grad af forståelse af borgers adfærd. Livshistorien er ofte central i arbejdet med at finde meningsfulde hverdagsaktiviteter med borger. Indsamling af livshistorien skal gerne ske så tidligt så muligt, så viden om borger kan bruges gennem hele sygdomsforløbet, også når borger ikke selv kan give udtryk for behov og ønsker.

En håndbog om meningsfulde hverdagsaktiviteter for borgere med demens kan med fordel give viden om, hvordan man skaber sammenhæng og omsætte borgerens livshistorie til egentlige meningsfulde aktiviteter i hverdagen, rettet mod plejepersonalet og demenskoordinatorer.

De små ting i hverdagen

På interviewene fremhæves det, at det kan være de små ting i hverdagen, som borgere med demens kan deltage i – de små stjernestunder. Det kan fx være, at borgeren med demens godt kan overskue at lægge ti viskestykker sammen, mens det er for meget at blive præsenteret for en hel vasketøjskurv. Meningsfulde hverdagsaktiviteter behøver dermed ikke nødvendigvis være større planlagte aktiviteter, men kan også blot dreje sig om fem minutters aktivitet, hvor aktiviteter brydes ned i mindre elementer, så det passer ind i hverdagen.

En håndbog kan med fordel indeholde et idekatalog til forskellige slags aktiviteter målrettet plejepersonalet og demenskoordinatoren, som ikke kræver den store indsats fra personalet.

6 Håndbøgernes form

I interviewene fremhæves det, at der er meget litteratur og brugervenlige e-learningsmetoder ift. at få mere viden om demens. Der kan dog fortsat være brug for konkrete og handlingsorienterede vejledninger, der kan være behjælpelig for både plejepersonale, demenskoordinatorer og ledere. Der bør fx bygges videre på den eksisterende viden fra fx demensrejseholdet, BPSD-projektet og andre eksisterende projekter, som gennemføres i Sundhedsstyrelsens regi. Herfra kan de bedste resultater, begreber og værktøjer videreformidles i håndbøgerne.

- **Den traditionelle håndbog.** Nogle informanter efterspørger en lille, let tilgængelig håndbog, som de kan tage frem, når der opstår udfordringer eller dilemmaer ift. det tema, som håndbogen behandler. Håndbøgerne skal være et hurtigt opslagsværk – især når det gælder håndbøger rettet mod personale i primær sektor.
- **Sproget.** Informanterne fremhæver et behov for, at håndbøgerne er skrevet i et letlæseligt sprog. Der skal tages hensyn til, at personalet i hverdagen har begrænset tid til at læse og at det ikke er alle blandt plejepersonale der er vant til i hverdagen at læse faglitteratur.
- **Praksisnære handleanvisninger.** Informanterne efterspørger, at håndbøgerne uafhængigt af form indeholder praksisnære eksempler, som fx casebeskrivelser, der ligger tæt op af medarbejdernes hverdag og små historier, der ligner de situationer medarbejderne står i til dagligt. Det skal være korte og præcise historier, således at medarbejderne hurtigt kan få vejledninger ift. givne situationer.
- **Det grafiske.** Håndbøgerne kan med fordel indeholde tegninger eller illustrationer, som bakkes op af teksten. Det kan fx være illustrationer, der viser en given situation, hvor medarbejder interagerer med borger.
- **Den digitale udgave.** Flere informanter fremhæver, at håndbøgerne med fordel kan udformes digitalt. Her drøftes både muligheden for at lave en app, som kan tilgås via smartphone eller tablet, eller en hjemmeside som kan tilgås via pc eller PDA. På den måde vil det også være muligt at linke til yderligere viden om området samt løbende at opdatere håndbøgerne.
- **Den filmiske udgave.** Det foreslås desuden, at håndbøgerne kommer i en form for film, da nogle medarbejdere har svært ved det skrevne sprog. Her ville der også være mulighed for at inkludere praksisnære eksempler, som personalet kunne genkende fra hverdagen.
- **Tilknyttes omsorgssystemet.** For at sikre at håndbøgerne bliver brugt i dagligdagen, kan de med fordel tilknyttes det elektroniske omsorgssystem, som kommunen benytter.
- **Værktøjskassen.** Muligheden for at udarbejde håndbøgerne som helt praksisnære redskaber, som medarbejderne kan bruge i hverdagen er også blevet foreslået. Det kan fx være i form af idekataloger, dialogkort og piktogrammer. Værktøjskassen kan også anvendes i forbindelse med personalemøder, hvor lederen tager udgangspunkt i det givne tema og derefter kan bruge redskaber fra værktøjskassen til fx at starte en dialog. Af værktøjer som kunne indgå i håndbogskonceptet nævnes fx ernæringsvurderingsskema, uroskema, væskeskema, afføringsskema, SMARTE mål-test, observationsskema til borgere med demens (fx NORD).

- **Håndbøger på tværs af medarbejder- og ledelseslag.** Håndbøger, der går på tværs af medarbejder- og ledelseslag, er også blevet drøftet på interviewene. Sådanne håndbøger kan klarlægge problemstillingen for ledelsen og fremhæve de relevante årsager til at have fokus på de dilemmaer, der kan opstå omkring borgere med demens (fx højt sygefravær i medarbejdergruppen, utrygge medarbejdere, borgerklager mv.) samt gøre opmærksom på de centrale temaer medarbejderne bør fokusere på. For demenskoordinatorer kan en håndbog med fordel give værktøjer til, hvordan en problemstilling kan håndteres og hvor der kan findes yderligere viden om området. For personalet kan håndbøgerne indeholde konkrete handleforslag/anvisninger.
- **Håndbøger rettet mod ledelse og beslutningstagere.** Ledelse og beslutningstagere nævnes gentagende gange i interviewene som mulige målgrupper for håndbøgerne. Ift. ledere og beslutningstagere fremhæves det, at en håndbog fx kan omhandle, at der er behov for fleksibilitet og rummelighed samt at det er nødvendigt, at medarbejder kan reflektere over egen praksis. Det nævnes også på interviewene, at ledelsen har brug for viden om, hvordan man implementerer en ny metode eller arbejdsform på en arbejdsplads og at et sådant værktøj eller mini-implementeringsmodel kan indgå i en håndbog rettet mod ledelsen.
- **Håndbøger rettet mod plejepersonalet og demenskoordinatorer.** Personalet og demenskoordinatorer bliver også fremhævet som en central målgruppe for håndbøgerne om demens.
- **Fokus på medarbejdere i hjemmeplejen.** Der bliver gentagende gange nævnt, at der er udviklet flere håndbøger o.l. om demens, som dog primært henvender sig til/bliver brugt på plejecentrene. Disse håndbøger fokuserer ofte på borgere med demens i svær grad, mens der i mindre grad er fokus på borgere med demens i let til moderat grad. Tilbage meldingen fra interviewene er, at der kan være behov for, at de kommende håndbøger også er målrettet hjemmeplejen.